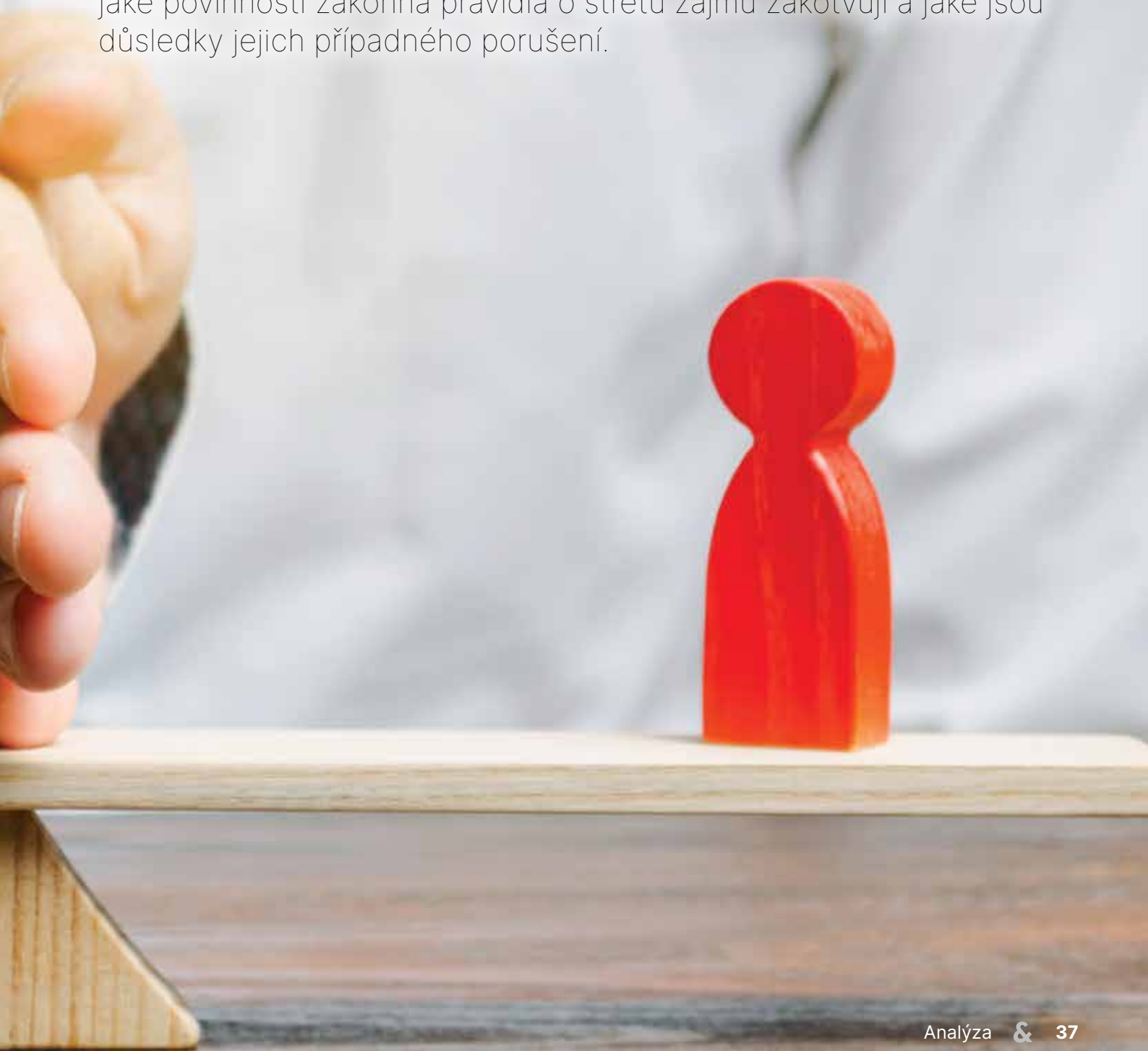

JAK SE ŘEŠÍ STŘET ZÁJMŮ U ORGÁNŮ OBCHODNÍ KORPORACE

Střet zájmů mezi obchodní korporací a členem jejího orgánu nastává v praxi velice často, a to především u menších právnických osob, u nichž většinou existuje těsnější propojení mezi právnickou osobou a členy jejích volených orgánů a tím pádem i menší kontrola ze strany kontrolního či nejvyššího orgánu. Mimo jiné i z toho důvodu jsou v zákoně o obchodních korporacích a v občanském zákoníku nastavena pravidla, která musí každý člen voleného orgánu při vzniku střetu zájmů důsledně dodržovat. Popisujeme tak, jaké povinnosti zákonná pravidla o střetu zájmů zakotvují a jaké jsou důsledky jejich případného porušení.

Jedna ze základních povinností, kterou mají členové volených orgánů obchodních korporací a která je stanovena v ustanovení § 54 zákona o obchodních korporacích, je povinnost informovat obchodní korporaci o případném vzniku střetu zájmů. Pokud se člen voleného orgánu obchodní korporace dozví, že může při výkonu funkce dojít ke střetu jeho zájmu se zájmem obchodní korporace, má povinnost o tom bez zbytečného odkladu informovat orgán, jehož je členem a současně i kontrolní orgán, pokud je v obchodní korporaci zřízen, jinak nejvyšší orgán. Stejná povinnost se uplatní i v případě potenciálního střetu zájmů osob blízkých členovi voleného orgánu, jakož i osob jím ovlivněných či ovládaných.

Ustanovení zákona o obchodních korporacích upravující pravidla o střetu zájmů mají fungovat jako ochranná opatření vůči poškozování zájmů obchodních korporací, a to především ze strany statutárních orgánů, které se starají o majetek obchodních korporací a spravují jej. Porušení těchto pravidel je pak jednoznačně považováno za jednání v rozporu s péčí řádného hospodáře, se všemi z toho plynoucími odpovědnostními důsledky. Informační povinnost podle § 54 zákona o obchodních korporacích se týká členů všech volených orgánů obchodních korporací, tedy nejen statutárního orgánu, ale i orgánu dozorčího. V praxi se pak informační povinnost uplatní nejčastěji u orgánů statutárních.

I přes trochu nejasnou formulaci zákona se povinnost informovat o střetu zájmů vztahuje i na situace, kdy se člen orgánu dozví o střetu zájmů až po jeho vzniku (tj. ex post). Základní povinností člena voleného orgánu je totiž ctít svou povinnost loajality, která je jednou ze složek péče řádného hospodáře a při vzniku střetu zájmů dát přednost zájmům obchodní korporace, před zájmem vlastním. Pokud tak člen voleného orgánu učiní, nemělo by dojít k porušení povinnosti péče řádného hospodáře.

Člen voleného orgánu obchodní korporace by vždy měl nastavit ve fungování korporace takové mechanismy, aby se včas dozvěděl o hrozbě případného střetu zájmů a byl schopen jej řádně a včas oznámit v souladu se zákonem. Při vzniku konfliktu zájmů je člen voleného orgánu povinen postupovat tak, aby o něm bezodkladně informoval orgán, kterého je členem (tj. například statutární orgán, jedná-li se o kolektivní orgán) a současně i kontrolní orgán (tj. například dozorčí radu), pokud byl zřízen, jinak nejvyšší orgán (tj. například valnou hromadu). Pokud obchodní korporace (tj. například společnost s ručením omezeným) nemá dozorčí radu a má jen jediného společníka, který je současně jejím jediným jednatelem, aplikuje se v takovém případě výjimka ze zákonné informační povinnosti, jelikož nedává smysl, aby člen orgánu měl povinnost informovat sám sebe.

MOŽNOST POZASTAVENÍ VÝKONU FUNKCE

Účinným nástrojem k předcházení negativním důsledkům střetu zájmu člena voleného orgánu a samotné obchodní korporace, je právo kontrolního či nejvyššího orgánu

na vymezenou dobu pozastavit člena voleného orgánu při střetu zájmů, výkon jeho funkce. Kontrolní orgán bude muset při rozhodování o případném pozastavení výkonu funkce vždy jednat s péčí řádného hospodáře a k takovému kroku přistoupit pouze v případě, kdy bude takový postup v obhajitelném zájmu obchodní korporace. Platí to ovšem i v obráceném směru – členové kontrolního orgánu tak budou mít rovněž povinnost před případným rozhodnutím o pozastavení výkonu funkce důkladně zvážit, jestli takovýmto krokem obchodní korporaci ještě více nepřitíží a nezpůsobí jí větší újmu.

Členové nejvyššího orgánu sice povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře nepodléhají, neboť nejsou do funkce voleni, vztahuje se na ně ovšem povinnost loajality podle ustanovení § 212 občanského zákoníku, kterou při rozhodování o případném pozastavení výkonu funkce budou muset dodržovat. Pozastavení výkonu funkce se zapisuje do obchodního rejstříku, přičemž zákon je v tomto ohledu dosti obecný a umožňuje kontrolnímu a nejvyššímu orgánu výkon funkce pozastavit vždy, když dojde ke vzniku střetu zájmů a s ohledem na okolnosti daného případu uvedené orgány dospějí k závěru, že je takovýto postup na místě a v zájmu obchodní korporace. Pokud ovšem členové těchto orgánů vyhodnotí situaci chybně, ponese obchodní korporace z toho plynoucí důsledky, včetně případné povinnosti nahradit újmu členovi orgánu, jehož funkce byla pozastavena.

SMLOUVA MEZI OBCHODNÍ KORPORACÍ A ČLEMEM VOLENÉHO ORGÁNU

Situaci týkající se střetu zájmů, která v praxi velmi často nastává, je situace, kdy člen voleného orgánu obchodní korporace hodlá s touto korporací uzavřít smlouvu. Tento případ zákon výslovně upravuje a při jeho vzniku má příslušný člen voleného orgánu povinnost o uzavření smlouvy bez zbytečného odkladu informovat orgán, jehož je členem, a kontrolní orgán, pokud byl zřízen, jinak nejvyšší orgán. Rozsah informační povinnosti je ovšem v tomto případě o něco širší, jelikož člen voleného orgánu má nejen povinnost informovat o skutečnosti, že hodlá smlouvu s obchodní korporací uzavřít, ale zároveň musí uvést, za jakých podmínek má být taková smlouva uzavřena. Tato povinnost se uplatní obdobně pro smlouvy mezi obchodní korporací a osobou členovi jejího orgánu blízkou nebo osobami jím ovlivněnými či ovládanými. Na členy nejvyššího orgánu (tj. na společníky obchodní korporace) se však ani tato informační povinnost nevztahuje.

Uzavření smlouvy mezi členem voleného orgánu a obchodní korporací, která není v zájmu obchodní korporace, také může její nejvyšší nebo kontrolní orgán zakázat. Tudíž obdobně jako v případě pozastavení výkonu funkce člena voleného orgánu nacházejícího se ve střetu zájmů, může i v případě uzavření smlouvy v konfliktu zájmů kontrolní či nejvyšší orgán zakázat její uzavření, pokud takováto smlouva není v zájmu obchodní korporace. Stejně tak i výkon tohoto práva je podroben povinnosti péče řádného

hospodáře. Pokud by tedy v důsledku uzavření smlouvy, jejíž uzavření kontrolní orgán nezakázal, ačkoli tak učinit měl, korporace utrpěla újmu, budou členové kontrolního orgánu za takovou újmu vzniklou v důsledku jejich nečinnosti odpovídat, což je vcelku zásadní skutečnost.

Pokud bude o zákazu uzavření smlouvy rozhodovat nejvyšší orgán kapitálové obchodní korporace, bude možné jeho rozhodnutí napadnout návrhem na vyslovení neplatnosti usnesení tohoto orgánu. Je otázkou, jestli bude v praxi možné stejným způsobem napadnout i rozhodnutí kontrolního orgánu – v tomto směru bude nejspíše třeba dospět k závěru, že ano, jinak by záležitost postrádala jakoukoli logiku. Pokud je o uzavření smlouvy informován jak kontrolní, tak i nejvyšší orgán, a o případném zákazu uzavřít smlouvu každý z nich rozhodne jinak, mělo by se v takovém případě dle odborných právních výkladů vycházet z rozhodnutí nejvyššího orgánu.

Smlouva uzavřená i přes uložený zákaz by se zpravidla považovala za neplatnou. S ohledem na právní otázku, zda zákaz uzavření smlouvy ve střetu zájmů je či není možné považovat za omezení jednatelského oprávnění, nepanuje mezi odbornou veřejností shoda a nabízí se zde několik různých výkladů. Podle některých z nich by se na porušení zákazu uzavřít smlouvu mělo nahlížet jako na vnitřní omezení jednatelského oprávnění, a nikoli na zákonné omezení, jelikož rozhodnutí orgánu obchodní korporace zakazující členům statutárního orgánu uzavření urči-

té smlouvy je pro třetí osoby „neviditelné“ – na rozdíl od pozastavení výkonu funkce, které se zapisuje do obchodního rejstříku. V takovém případě by se nejspíše aplikovalo ustanovení § 47 zákona o obchodních korporacích, podle kterého platí, že omezení jednatelského oprávnění orgánu obchodní korporace společenskou smlouvou nebo jiným vnitřním ujednáním či rozhodnutím nejsou vůči třetím osobám účinná, a to i když byla zveřejněna. Některé odborné výklady ovšem hovoří proti uvedeným závěrům a dovozují, že při porušení zákazu uzavřít smlouvu se o omezení jednatelského oprávnění s důsledky plynoucími z § 47 zákona o obchodních korporacích jednat nebude. Jednoznačný závěr by tak měla učinit až rozhodovací praxe českých soudů.

ZÁVĚR

Výjimku z povinnosti informovat o střetu zájmů ve vztahu ke smlouvě uzavírané mezi členem voleného orgánu a obchodní korporací představují pouze takové smlouvy, které jsou uzavírané v rámci běžného obchodního styku. Jaké smlouvy lze považovat za smlouvy uzavírané v rámci běžného obchodního styku, však zákon blíže nespecifikuje a není možné je ani jinak vymezit – například výčtem jednotlivých smluvních typů nebo výčtem určitých právních jednání. Posouzení toho, zda je konkrétní smlouva smlouvou uzavřenou v rámci běžného obchodního styku, tak bude zpravidla záležet na konkrétních okolnostech každého případu.